

Проблема формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів у педагогічній теорії

У статті проведено аналіз проблем формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів, яка вирізняється своєю специфікою. Інформатичні компетентності учителів початкових класів розуміються як особлива система теоретичних і методичних предметно-спеціальних знань, володіння якими дозволяє приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності в умовах сучасної інноваційної політики.

Ключові слова: вчитель початкових класів, формування інформатичних компетентностей вчителя, комп'ютерна компетентність, технологічна компетентність, комунікаційна компетентність, інформаційно-методична компетентність, професійна компетентність майбутнього вчителя початкових класів.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загально професійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інформатизації освіти, здоров'язберігаючого навчання, освіти в інтересах постійного розвитку, компетентісного підходу, створення єдиної зони європейської освіти.

Практично всі дослідники освіти однією з найбільш суттєвих компетентностей, що мають бути сформовані у молоді, вважають інформатичні компетентності, до яких зокрема належить вміння користуватися сучасними інформаційними мережами, орієнтуватися в інформаційних потоках, організувати добір необхідних відомостей за певними критеріями і застосовувати набуті вміння в своїй навчальній, а згодом – і в професійній діяльності [3].

Аналіз досліджень і публікацій... Питання інформатичних компетентностей вчителів розглядали вітчизняні (В.Ю.Биков, М.І.Жалдак, Ю.О.Жук, А.М.Коломієць, Н.В.Морзе, Ю.С.Рамський, О.М.Спірін, О.В.Стрельніков, О.І.Шиман, С.М.Яшанов) та зарубіжні (Я.Веб (Ian Webb), Т.Довнес (Toni Downes), В.Хутмахер (Walo Hutmacher), І.В.Роберт, Є.М.Смиронова-Трибульська) вчені. В сучасних реаліях розвитку інформаційного суспільства вони стають надто актуальними і визнаними європейським співтовариством проблемами процесу реформування систем освіти у країнах Світу.

Формулювання цілей статті... Метою цієї статті є аналіз проблем формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів, в процесі яких мають враховуватися особливості специфіки початкової школи, диференційована підготовка вчителя за ознакою спеціалізації, системна і цілеспрямована орієнтація студента на внутрішнє вмотивоване оволодіння системою знань, умінь, навичок, способів діяльності, способами застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу... Інформатичні компетентності, на думку вітчизняних та зарубіжних дослідників, одні із ключових компетентностей вчителя. Аналізуючи теоретичні доробки О.В.Стрельнікова [5, с.58-64], бачимо, що у структурі інформатичних компетентностей виокремлюють об'єктивну й суб'єктивну сторони. Об'єктивна сторона містить в собі вимоги, які соціум висуває до професійної діяльності сучасного вчителя; суб'єктивна сторона інформатичних компетентностей вчителя є відображенням об'єктивної сторони, що переломлюється через індивідуальність учителя, його професійну діяльність, особливості мотивації в удосконаленні та розвитку своїх інформатичних компетентностей.

К.К.Колін [2] відзначає, що „інформатичні компетентності вчителя розуміються як особливий тип організації предметно-соціальних знань, що дозволяють приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності, і вказує на рівень оволодіння та використання інформаційних і інтернет-технологій в освітньому процесі”.

На основі філософського і психолого-педагогічного аналізу, а також уявлення про логіку і етапи наукового пізнання інформатичні компетентності вчителя – це інтегральна якість особистості, що проявляється в здатності й готовності його до діяльності в інформаційно-комунікаційній сфері, заснованій на знаннях, способах діяльності, досвіді, які набуті в процесі навчання і спеціалізації, а також зорієнтовані на самостійну участь у діяльності; це володіння вчителем інформаційно-комунікаційними технологіями, що включає його особисте ставлення до предмету діяльності [1].

Оскільки формування і розвиток інформатичних компетентностей відбувається насамперед у процесі навчально-пізнавальної діяльності, важливо забезпечити цілеспрямовану підготовку педагогів до формування цих компетентностей.

В умовах переходу до інформаційного суспільства і формування інформаційного освітнього середовища підвищуються вимоги до рівня інформатичних компетентностей вчителя початкової школи. Однак проблема інформатичної підготовки вчителя початкової школи вирізняється своєю специфікою.

Процес інтеграції комп'ютерно орієнтованих технологій у всі сфери життєдіяльності людини призводить до того, що сучасна дитина зіштовхується з комп'ютерною технікою в досить ранньому віці. Причому, як правило, засвоєння елементарних навичок роботи за комп'ютером відбувається без належного контролю зі сторони дорослих. Батьки поверхово знають правила та норми безпечного використання комп'ютерної техніки дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, не здійснюють добір прикладних програмних засобів навчального характеру та ігрових програм. Як наслідок, дитина зазнає шкідливих впливів, пов'язаних з перевантаженням зорового аналізатора, неправильним облаштуванням робочого місця та розташуванням монітора, з порушенням розвитку кістково-м'язового апарату, негативними змінами у психіці.

Загальновідомо, що організм дитини, який постійно знаходиться в стані росту і розвитку, дуже чутливий до впливу будь-яких чинників навколишнього середовища. Для дитини-учня навколишнім середовищем є не тільки природне середовище, а й внутрішнє навчальне середовище закладу освіти. Якість останнього залежить від багатьох чинників: якості використання будівельних і оздоблювальних матеріалів, площі навчального приміщення і мікроклімату, освітленості, обладнання класу (меблевого, навчального технічного приладдя та ін.).

Використання нових інформаційних технологій надав фантастичні можливості вчителям та батькам для розвитку загальних здібностей дітей з використанням усього арсеналу досягнень світової культури: комп'ютерні енциклопедії, досконалі навчальні програми, ілюстровані комп'ютерні книги, навчальні ігри та ін. Але саме по собі це багатство без участі старших, без праці дорослої людини, залученої до процесу виховання дитини, без консультацій з фахівцями не навчить дитину.

Введення в навчальний процес такого нового технічного засобу навчання як персональний комп'ютер – джерела додаткових чинників, що змінюють якість внутрішнього навчального середовища і технологію навчального процесу, – потребує комплексної гігієнічної і психолого-педагогічної оцінки в аспекті можливого негативного впливу на формування здоров'я учня за час навчання в кабінетах комп'ютерної техніки.

Таким чином, використання інформаційних технологій розкриває величезні перспективи розвитку здібностей дитини. Одночасно це створює нові проблеми виховання дитини та збереження її здоров'я.

О.В.Суховірський визначив критерії готовності вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій: рівень навичок кваліфікованого користувача комп'ютерної техніки; знань особливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в початковій школі; умінь використовувати персональний комп'ютер на уроці в початковій школі, здійснювати пошук відомостей, отримувати нові знання та здійснювати самоосвіту, створювати власні дидактичні матеріали, діагностувати рівень навчальних досягнень учнів, здійснювати організаційну діяльність та планування, наукову діяльність [4, с.10]. Науковець наголошує, що „вищий рівень готовності вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій визначатиме надалі процеси розвитку інформаційного суспільства, інтенсифікацію інтеграції інформаційних технологій в життєдіяльність людини, а отже, і загальний рівень інформатизації суспільства” [4, с.12].

Формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів має відбуватися з урахуванням взаємозв'язку компетентності в галузі використання комп'ютерної техніки – „комп'ютерної компетентності”, компетентності стосовно роботи з програмним забезпеченням – „технологічних компетентностей”, „комунікаційної компетентності” (володіння знаннями, уміннями й навичками пошуку, добору, зберігання, відтворення, подання, передавання та інтеграції відомостей із застосуванням комп'ютера) та інформаційно-методичної компетентностей.

Інформаційно-методична компетентність включає в себе специфічні компоненти:

- вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для підготовки, супроводу, аналізу, коригування навчального процесу;
- вміння добирати найбільш раціональні методи і засоби для комп'ютерної підтримки навчального процесу;

• вміння ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання з комп'ютерними технологіями.

Кожна компетентність має свій напрямок вивчення та засвоєння, якими повинні оволодіти майбутні фахівці для успішного адаптування в інформаційному просторі [6].

Інформатичні компетентності учителів початкових класів розуміються як особлива система теоретичних і методичних предметно-спеціальних знань, володіння якими дозволяє приймати ефективні рішення в професійно-педагогічній діяльності в умовах сучасної інноваційної політики. Водночас аналіз інформатичних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів свідчить про те, що вони не зводяться до знань і вмінь організації педагогічного дослідження і роботи з комп'ютером. При цьому компетентність не вичерпується вузькопрофесійними рамками. Важливими є такі компоненти інформатичних компетентностей вчителя, як креативність мислення, здатність до аналізу, потреба в самовдосконаленні, вони акумулюють в собі досвід, теоретичні знання, практичні уміння і значущі для педагога особистісні якості.

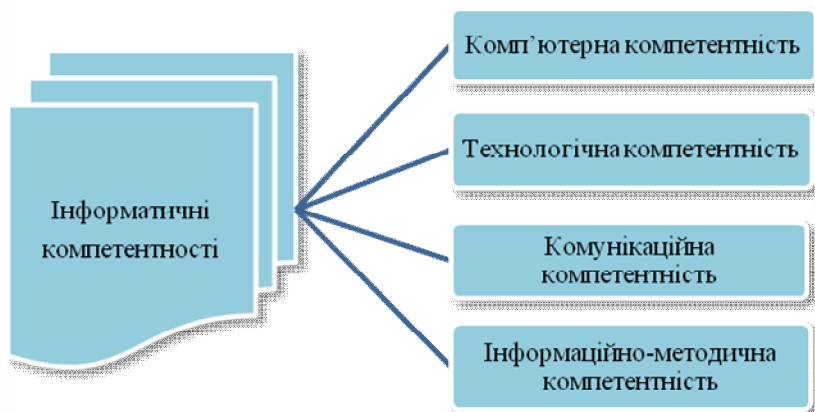

Рис.1. Формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів

Інформатичні компетентності майбутніх учителів початкових класів розглядаються як частина професійних компетентностей, в процесі формування яких мають враховуватися особливості специфіки початкової школи, диференційована підготовка вчителя за ознакою спеціалізації, системна і цілеспрямована орієнтація студента на внутрішнє вмотивоване оволодіння системою знань, умінь, навичок, способів діяльності, способами застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

Беручи до уваги результати досліджень, що стосуються професійних компетентностей вчителя, завдання розвитку педагогічної освіти, особливості діяльності та основні функції вчителя початкових класів, структуру системи професійних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів можна подати як сукупність взаємопов'язаних загальнопрофесійних та інформатичних компетентностей, компоненти якої відображені на рис.2.

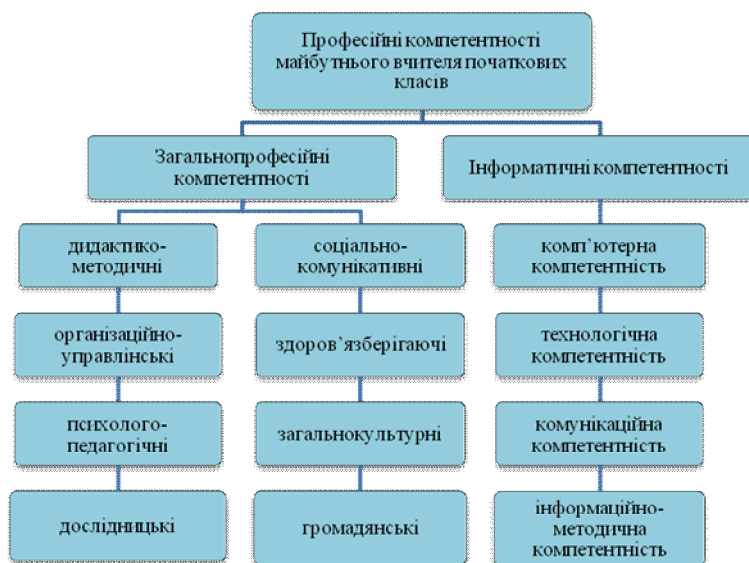

Рис.2. Структура системи професійних компетентностей майбутнього вчителя початкових класів

Висновки... Проведений аналіз структури системи професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів надав нам можливість зробити висновок, щоб втілити в навчальний процес початкової школи інформаційно-комунікаційні технології, вчитель має не тільки добре знати зміст предметів, методику їх навчання, вікові і психологічні особливості учнів молодших класів, а й володіти методикою комп'ютерно орієнтованих уроків з теми, що подається. Тож, такими актуальними стали підготовка педагогічних працівників до здійснення комп'ютерної підтримки своєї професійної діяльності, формування в учителів умінь використовувати дидактичний потенціал засобів інформаційних комунікацій у навчально-виховному процесі – формування їх інформатичних компетентностей.

Список використаних джерел та літератури:

1. Быков С. А. Формирование информационно-коммуникационной компетентности будущих учителей начальных классов : автореф. дисс.на соискание ученой степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / С. А. Быков. – Новокузнецк, 2009. – 20 с.
2. Колин К. К. Социальная информатика сегодня и завтра: состояние, проблемы и перспективы развития комплексного направления в области науки и образования / К. К. Колин // *Alma mater*. – 2009. – № 8. – С.14-20.
3. Науменко Г. Г. Перегляд змісту – нова потреба школи / Г. Г. Науменко // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : зб. наук. праць.* – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – №9 (16). – С.127-131.
4. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : автореф. дис.на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. В. Суховірський. – К., 2005. – 20 с.
5. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // *Народное образование.* – 2003. – № 2. – С.58–64.
6. Шиман О. І. Психолого-педагогічні засади формування комп'ютерно орієнтованого навчального середовища на гуманітарних факультетах педагогічних ВНЗ [Електронний ресурс] / О. І. Шиман. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2009.../ped_01_09_Shiman.pdf.

Аннотація

V.H.Baranovskaya

Проблемы формирования информатических компетентностей будущих учителей начальных классов у педагогической теории

В статье проведен анализ проблем формирования информатических компетентностей будущих учителей начальных классов, которые отличаются своей спецификой. Информатические компетентности мы понимаем как особенную систему теоретических и методических предметно-специальных знаний, овладение которыми позволяет принимать эффективные решения в профессионально-педагогической деятельности в условиях современной инновационной политики.

Ключевые слова: *учитель начальных классов, формирование информатических компетентностей учителя, компьютерная компетентность, технологическая компетентность, коммуникационная компетентность, информационно-методическая компетентность, профессиональная компетентность будущего учителя начальных классов.*

Summary

V.M.Baranovs'ka

Problem of Information Technologies Competences Formation of Future Teachers of Primary School in a Pedagogical Theory

Analysis of problems of information technologies competences formation of future teachers of primary school which differs in its peculiarity has been done in the article. Information technologies competences of teachers of primary school are considered as a specific system of theoretical and methodical subject – special knowledge mastering of which allows to make effective decisions in professional – pedagogical activity in conditions of modern innovative politics.

Key words: *teachers of primary school, formation of the information technologies competences of teachers, computer competence, technological competence, communicative competence, informational-methodical competence, professional competence of future teacher of primary school.*

Дата надходження статті:

„1” вересня 2011 р.